

IMMIGRACIÓ I INTEGRACIÓ A ANDORRA

Josepa Batalla, sociòloga.

Entre els països europeus amb més proporció de població estrangera hi ha Suïssa, Luxemburg i sobretot Andorra, on la població estrangera supera la nacional. Aquest desequilibri demogràfic entre la població andorrana i la població estrangera també ve determinat per una legislació restrictiva en l'accés a la nacionalitat, que reflecteix la voluntat de preservar la identitat nacional i mantenir els privilegis de la minoria nacional. Si per una part hi ha una percepció clarament positiva de la immigració per la seva contribució al desenvolupament econòmic, per una altra part es detecta un cert temor per alguns possibles efectes de la immigració en l'economia i en la societat receptora. En general, en el mercat de treball d'Andorra es dóna una situació de "complementarietat", és a dir, que els immigrants ocupen llocs de treball per als quals no hi ha suficient mà d'obra autòctona. Una altra idea que s'associa de forma negativa a la immigració és el temor que augmentin els conflictes socials. La majoria de la població d'Andorra considera que està bé que els residents estrangers mantinguin trets culturals propis (llengua, costums i estils de vida, creences i pràctica religiosa), per bé que es demana que també aprenguin la llengua i adoptin costums andorrans

La immigració és un dels temes que més interès i polèmica ha generat en els darrers anys en els debats polítics, en els mitjans de comunicació i en el conjunt de la població. Si bé no es tracta d'un fenomen nou, l'increment d'immigrants en alguns països europeus i les seves diverses procedències l'han situat en el centre d'atenció per les seves implicacions econòmiques i socials. En alguns casos, s'ha creat un cert alarmisme (es parla d'una "allau d'immigrants"), tot i que la proporció d'estrangers en la majoria dels països europeus no supera el 9% de la població, si bé és cert que en algunes

ciutats hi ha una major concentració i també que en molts casos hi ha una part d'immigració irregular que no està reflectida en aquestes xifres.

Percentatge de població estrangera respecte de la població total, any 2002

País	%
Andorra	62,1
Luxemburg	38,1
Austràlia	27,1
Suïssa	19,9
Canadà 1	18,2
Estats Units	11,5
Alemanya	8,9
Àustria	8,8
Bèlgica	8,2
Grècia (1)	7,0
Irlanda	5,6
França (2)	5,6
Suècia	5,3
Dinamarca	4,9
Regne Unit	4,5
Holanda	4,3
Portugal	4,0
Espanya	3,1
Itàlia	2,6
Finlàndia	2,0

Fonts: **Govern d'Andorra: Estadístiques de població any 2003. L'OCDE en chiffres - Edition 2004 .**

Entre els països europeus amb més proporció de població estrangera hi ha Suïssa, Luxemburg i sobretot Andorra, on la població estrangera supera la nacional; en els tres casos es tracta de països petits i amb una immigració que prové majoritàriament de països de la Unió Europea.

L'excelsional situació demogràfica d'Andorra es produeix arran del creixement econòmic, durant la segona meitat dels segle XX, amb el desenvolupament de l'activitat comercial i turística. Això va comportar una gran demanda de mà d'obra, que va generar un important corrent migratori procedent sobretot dels països veïns, fins al punt que la població nacional ha esdevingut una minoria dins el país. Aquest desequilibri demogràfic entre la població andorrana i la població estrangera també ve determinat per una legislació restrictiva en l'accés a la nacionalitat, que reflecteix la voluntat de preservar la identitat nacional i mantenir els privilegis de la minoria nacional (drets polítics i econòmics), si bé aquesta legislació ha anat evolucionant per adaptar-se a les noves situacions i progressivament s'ha fet més oberta.

Pel que fa a la política d'immigració, fins a l'any 1975 no hi havia cap regulació específica. Durant els anys 80 i 90 es va gestionar amb l'aprovació d'unes quotes d'autoritzacions, atorgades preferentment als immigrants dels països europeus comunitaris. L'any 2002 va entrar en vigor la Llei qualificada d'immigració mitjançant la qual el Govern defineix la política general en matèria d'immigració en funció de les necessitats socials i econòmiques del país, fixant quotes generals i especials d'autoritzacions d'immigració que es concedeixen de forma prioritària als nacionals d'Espanya i França i dels altres estats membres de la Unió Europea o de l'Espai Econòmic Europeu; només es concedeixen autoritzacions a nacionals d'altres estats si acrediten "la seva alta especialització i/o experiència professional per al lloc de treball" i si perceben "un salari en relació amb la qualificació acreditada". Amb aquesta regulació es tracta de desenvolupar polítiques d'immigració flexibles per adaptar-les a les necessitats conjunturals de l'economia i de la societat, tenint en compte les

necessitats de mà d'obra per al creixement econòmic i alhora intentant garantir la cohesió social.

El resultat de la continuada entrada d'immigrants i de la legislació en matèria de nacionalitat i d'immigració es reflecteix en la composició per nacionalitats de la població d'Andorra, amb un 36,7% d'andorrans, un 38,3% d'espanyols, un 11,5% de portuguesos i un 6,5% de francesos. El 7% restant són persones de diverses nacionalitats, destacant una major proporció de britànics, marroquins, alemanys, filipins, argentins, italians, holandesos i belgues.

Evidentment la presència d'un col·lectiu tan important d'immigrants comporta un procés d'adaptació, tant per part de la població immigrada com per part de la societat receptora. Per assolir la integració social, entesa com la incorporació de la persona immigrada a la societat receptora, cal que immigrants i autòctons tinguin els mateixos drets i obligacions, però també cal que les actituds socials majoritàries siguin favorables a aquesta integració.

La majoria de la població d'Andorra (el 84%) considera que la immigració és positiva, fet que sembla lògic en un país on la majoria de la població és d'origen estranger. Aquesta valoració positiva de la immigració s'atribueix principalment a les necessitats del desenvolupament econòmic del país, ja que hi ha molts llocs de treball pels quals no hi ha suficient mà d'obra autòctona. En aquest sentit es pot pensar que davant d'un empitjorament de la situació econòmica probablement augmentaria la proporció de població que considera que la immigració és negativa.

Si per una part hi ha una percepció clarament positiva de la immigració per la seva contribució al desenvolupament econòmic, per una altra part es detecta un cert temor per alguns possibles efectes de la immigració en l'economia i en la societat receptora.

Així, un 47% de la població creu que l'afluència d'immigrants fa que baixin els salaris, pel 44% que no ho creu, i un 44% creu que l'arribada de més immigrants dificultarà

l'accés al treball, pel 49% que no ho creu. En aquestes qüestions l'opinió està bastant dividida, però en general els que pensen en major proporció que l'increment d'immigrants produiria aquests efectes negatius són els col·lectius que veuen en l'arribada de nous immigrants possibles competidors en el mercat de treball. Per una altra part, també es considera que els immigrants ocupen els llocs de treball que no volen els andorrans (així ho afirma el 70% de la població, pel 25% que està en desacord amb aquesta afirmació). En una situació de plena ocupació com és el cas d'Andorra, efectivament hi ha treballs que la població autòctona rebutja per ser més durs, amb pitjors condicions, treballs temporals, etc., i en alguns casos, per poder cobrir-los, ha calgut aprovar quotes especials d'autoritzacions de treball per a immigrants extracomunitaris. En general, en el mercat de treball d'Andorra es dona una situació de "complementarietat", és a dir, que els immigrants ocupen llocs de treball per als quals no hi ha suficient mà d'obra autòctona, ja sigui perquè hi ha més oferta de llocs de treball que treballadors o perquè aquests no volen fer determinades feines.

Una altra idea que s'associa de forma negativa a la immigració és el temor que augmentin els conflictes socials. Tot i que fins al moment no s'han produït conflictes significatius entre les diferents comunitats que conviuen a Andorra, la majoria de la població pensa que un augment de la immigració pot afavorir la conflictivitat social (el 54% de la població així ho creu, pel 39% que està en desacord). Aquesta percepció pot ser deguda a les experiències conflictives que s'han produït en altres països i per la imatge estereotipada que associa immigració amb delinqüència i conflictivitat social.

També es manifesta un cert temor a què cada cop tingui menys presència la llengua catalana com a efecte de l'augment d'immigrants a Andorra: un 42% de la població pensa que l'augment d'immigrants provocarà que es perdi la llengua catalana, si bé la majoria (un 54%) considera que no es produirà aquesta situació.

En un país com Andorra, on la major part de la població és d'origen estranger, es fa evident la influència de la immigració a nivell lingüístic, i de fet, el castellà és la llengua

materna (l'idioma en què van aprendre a parlar) del 48% de la població major de 18 anys (un 35% té com a llengua materna el català, un 11% el portuguès, un altre 11% el francès i un 9% té altres llengües maternes). Però tot i això, la majoria de la població (69%) parla correctament el català, un 16% el parla una mica, un 12% l'entén però no el parla i un 2% no l'entén.

En general es detecta un doble comportament en la utilització del català en funció de les situacions i de la llengua en què s'adreça l'interlocutor, de manera que el castellà és la llengua més utilitzada en l'àmbit familiar (un 59% utilitza el castellà i un 47% utilitza el català) i amb els amics (un 82% parlen principalment en castellà i un 66% en català), mentre que en les relacions amb l'Administració pública s'utilitza majoritàriament el català (prop del 79% utilitza el català pel 28% que utilitza el castellà). A la feina, pràcticament no hi ha diferència entre la utilització de les dues llengües (al voltant del 76% en els dos casos). En general, a aquestes pràctiques lingüístiques estan molt relacionades amb la nacionalitat i amb la llengua materna de la població.

Evidentment, la composició demogràfica de la societat andorrana i els fluxos migratoris modifiquen el comportament lingüístic de la població. En aquest sentit, s'assenyala que una major estabilitat de la població afavoriria un increment del coneixement i l'ús del català, atesa la relació entre el coneixement i l'ús del català i els anys de residència a Andorra.

Si bé la majoria de la població (el 64 %) considera que és necessari conèixer la llengua catalana per viure a Andorra, un 36% creu que no és necessari o només és necessari en alguns àmbits, ja que el fet de ser una societat plurilingüe facilita la comunicació sense necessitat de conèixer el català.

La llengua és un element bàsic en la definició de la identitat nacional, i en general el fet de conèixer la llengua autòctona incrementa les expectatives de promoció ocupacional i social. Per això es considera que el coneixement de la llengua pròpia del país és un

Articles

dels elements bàsics per a la integració dels immigrants: el 92% de la població d'Andorra considera que el coneixement del català és molt o bastant important per a la integració dels immigrants, i un 72% també considera important per a la integració el fet d'adaptar-se als costums andorrans.

En aquest punt, la majoria de la població d'Andorra (tant els andorrans com els estrangers) considera que està bé que els residents estrangers mantinguin trets culturals propis (llengua, costums i estils de vida, creences i pràctica religiosa), per bé que es demana que també aprenguin la llengua i adoptin costums andorrans.

Quan el procés d'adaptació dels immigrants suposa la pèrdua de les pautes culturals pròpies, que són substituïdes per les de la societat d'acollida, no es pot parlar d'integració sinó d'assimilació. En aquest sentit, s'han desenvolupat diferents plantejaments: des del multiculturalisme, que proposa afavorir el desenvolupament de les diferents cultures per separat (el que pot conduir al segregacionisme), a l'interculturalisme, que considera positiva la interrelació i l'intercanvi d'aspectes culturals entre els diferents grups (suposa un procés d'interacció i d'adaptació mútua a partir del mutu coneixement i reconeixent el dret a la identitat cultural).

La integració és un procés llarg que es va assolint amb el temps i que inclou diferents aspectes com la integració ocupacional, la integració política i la integració sociocultural. A més, aquest procés està influït per múltiples factors com la situació d'origen dels immigrants, les motivacions i intencions en el desplaçament, la política del país d'acollida, l'edat d'arribada, la formació i els anys de residència dels immigrants, la semblança entre ambdós col·lectius, les actituds dels immigrants i de la població autòctona, etc.

El primer pas per a la integració comença amb el reconeixement legal de l'immigrant (autorització de treball i residència) i dels drets bàsics, que li han de permetre penetrar i posicionar-se adequadament en el mercat laboral i en l'estructura social. En el cas

d'Andorra, l'obtenció d'una autorització de residència i treball està molt limitada per als immigrants extracomunitaris, als quals se'ls concedeix sobretot autoritzacions d'immigració temporal, que són improrrogables i que limiten les possibilitats de treball a una activitat laboral determinada en un sector econòmic concret (principalment per a les activitats de temporada d'hivern en les estacions d'esquí).

Un altre nivell de la integració es produeix en el terreny sociocultural, quan l'immigrant incorpora valors, formes d'organització social i elements culturals de la societat d'acollida, encara que mantingui elements de la seva cultura d'origen. En una societat com l'andorrana, en la qual els immigrants són majoritaris, es pot parlar de dos tipus d'integració: la integració a l'Andorra oficial, on es valora conèixer la llengua, la història i les institucions del país (prova per constatar la suficient integració a Andorra de les persones que volen obtenir la nacionalitat andorrana), i la integració a l'Andorra plural i heterogènia, formada per diferents col·lectius amb diferents cultures.

La integració política, amb la concessió de la nacionalitat i l'assoliment dels drets polítics, és la culminació del reconeixement formal de què es forma part de la societat, de manera que l'assoliment d'aquests drets no és una conseqüència, sinó una condició per a la integració. A Andorra, només la població nacional posseeix tots els drets polítics (dret a vot) i, en aquest sentit, la integració plena dels immigrants només s'assoleix amb l'adquisició de la nacionalitat andorrana, quan passen a ser ciutadans de ple dret.

Per una altra part hi ha el sentiment d'integració dels mateixos immigrants (el 77% se senten bastant o molt integrats), que probablement valoren en funció de la seva situació a Andorra (si ha millorat la seva posició respecte al seu país d'origen, si se senten satisfets laboralment, si tenen intenció de marxar, si tenen família a Andorra, etc.). Aquest sentiment es relaciona més amb la integració a aquesta Andorra plural i heterogènia, ja que la majoria dels que diuen sentir-se integrats al país també manifesten que se senten del seu país d'origen (excepte els que han adquirit la

nacionalitat andorrana, que se senten majoritàriament d'Andorra). Això indica que la nacionalitat té un paper decisiu a l'hora d'expressar el sentiment de pertinença a una comunitat, i posa de manifest que per assolir la integració sociocultural, entesa com la autoidentificació amb la cultura i la nació –com a unitat de població o grup en què es comparteix una mateixa identitat que els fa diferents respecte d'altres grups–, cal garantir la integració política (Solé, 1981).

En general, la societat andorrana es pot considerar especialment tolerant com a conseqüència de la seva situació geogràfica, de la seva història i de la seva condició de país d'immigració i turisme, però també es detecta l'existència de prejudicis i estereotips envers certs grups d'immigrants (especialment envers la comunitat portuguesa i els immigrants d'origen àrab). Aquests prejudicis i estereotips es veuen reforçats per la imatge que transmet la legislació en matèria d'immigració de necessitat de controlar i limitar la immigració dels països extracomunitaris i es manifesten entre la població que creu que s'hauria de donar preferència a l'entrada d'alguns immigrants (de països europeus i sobretot d'Espanya i França) i que s'hauria de restringir l'entrada d'altres immigrants (de països àrabs) o en les valoracions més negatives d'aquests col·lectius (en una escala entre 0 –cap simpatia– i 10 –molta simpatia– les persones dels països del Magrib obtenen la puntuació més baixa: 4,3)

La coexistència pacífica de les diferents comunitats que conviuen a Andorra s'ha mantingut en un context de plena ocupació i de creixement econòmic, però la conflictivitat podria augmentar si la situació econòmica del país empitjorés. És significatiu que la majoria de la població reconegui la contribució dels immigrants en l'economia andorrana, però també es manifesta cert temor per un possible augment de la conflictivitat i pels efectes de la immigració en el mercat laboral i en l'àmbit lingüístic. Per una altra part, aquesta contribució dels immigrants no es veu compensada amb mecanismes per a la seva plena integració i participació en la societat, ja que les restriccions per adquirir la nacionalitat andorrana dificulten la

Articles

identificació dels immigrants amb el país d'acollida i la seva participació en l'àmbit polític com a ciutadans de ple dret.

BIBLIOGRAFIA

Batalla, J.; Casals, M.; Micó, J. (2004): *La immigració a Andorra*. Lleida: Pagès editors.

De Lucas, J. (2003): "Sobre las condiciones de ciudadanía en la sociedad multicultural", 1r Congrés Internacional Multiculturalitat i ciutadania. Lleida: Institut d'Estudis Ilerdencs.

ECRI (European Commission against Racism and Intolerance): *Segon informe sobre Andorra*, aprovat el 28 de juny de 2002.

Govern d'Andorra: *Estadístiques de població any 2002, 2003*.

Herrera, E.: "Reflexiones en torno al concepto de integración en la sociología de la inmigración", *Papers: Revista de sociologia*, núm. 43. Universitat Autònoma de Barcelona, 1994.

Llei qualificada d'immigració, de 14-5-2002. Butlletí Oficial del Principat d'Andorra, núm. 44, any 14, 12 de juny del 2002.

Llei qualificada de la nacionalitat. Butlletí Oficial del Principat d'Andorra, núm. 8, any 8, 31 de gener de 1996.

L'OCDE en chiffres - Edition 2004 . Disponible a:
<<http://www.oecd.org/dataoecd/55/18/33747236.pdf>>

Pajares, M. (1999): *La inmigración en España*. Barcelona: Icaria.

Servei de Política Lingüística: *Coneixements i usos lingüístics de la població d'Andorra. Situació actual i evolució 1995-1999*.

Solé, C. (1981): *Integración sociocultural de los inmigrantes en Cataluña*. Madrid: CIS.

Viñas i Farré, R. (1980): *La nacionalitat andorrana*. Barcelona: Institut d'Estudis Andorrans.

Segons les dades de la OCDE (Organització per a la Cooperació i Desenvolupament Econòmic) de l'any 2002, que es poden consultar a: <http://www.oecd.org/dataoecd/55/18/33747236.pdf>

La legislació ha anat ampliant-se, donant el dret a la nacionalitat per naixement a Andorra i per naturalització a una part de la població que es pot considerar integrada pel nombre d'anys de residència al país (vint-i-cinc anys), exigint la pèrdua de la nacionalitat d'origen en els casos de possessió de doble o múltiple nacionalitat. Actualment està en tràmit una reforma de la Llei de nacionalitat que rebaixarà el nombre d'anys de residència necessaris per aconseguir la nacionalitat

Govern d'Andorra: *Estadístiques de població any 2003*.

Pajares, M.: *La inmigración en España*. Barcelona: Icaria, 1999.

Les dades corresponen a una enquesta sobre una mostra representativa de la població d'Andorra major de 18 anys, que es va dur a terme l'any 2002 des del Centre de Recerca Sociològica de l'Institut d'Estudis Andorrans. Els resultats estan publicats a Batalla, J.; Casals, M.; Micó, J.: *La immigració a Andorra*. Lleida: Pagès editors, 2004.

Per cada àmbit els enquestats podien donar més d'una resposta en el cas que utilitzessin més d'una llengua.

Servei de Política Lingüística: *Coneixements i usos lingüístics de la població d'Andorra. Situació actual i evolució 1995-1999*.

Solé, C. (1981): *Integración sociocultural de los inmigrantes en Cataluña*. Madrid: CIS.

Articles

De Lucas, J.: “Sobre las condiciones de ciudadanía en la sociedad multicultural”, 1r Congrés Internacional Multiculturalitat i ciutadania. Lleida: Institut d’Estudis Ilerdencs, 2003.

ECRI (European Commission against Racism and Intolerance): *Segon informe sobre Andorra*, aprovat el 28 de juny de 2002.